

<https://doi.org/10.31891/PT-2025-4-13>

УДК: 376.33:615.851.16:372.3

Ганна БЕСПАЛЬКО

асистент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-4959-9985>

e-mail: h.bespalko@chnu.edu.ua

Ганна ТУРОС

асистент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0001-9974-2287>

e-mail: h.turos@chnu.edu.ua

Наталя ПІКАНОВА

асистент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-1196-5820>

e-mail: n.pikanova@chnu.edu.ua

ЛОГОПЕДИЧНА ЛЯЛЬКА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ З КОМБІНОВАНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті розкрито сутність використання логопедичної ляльки як інноваційного та функціонального засобу корекції звуковимови у дітей із комбінованими порушеннями мовлення; окреслено особливості мовленнєвого розвитку цієї категорії дітей та специфіку проявів порушень артикуляційної й фонетико-фонематичної складових. Визначено корекційні можливості логопедичної ляльки у формуванні правильної артикуляції, фонематичних процесів та мовленнєвої активності дітей.

Представлено методичні підходи до використання ляльки як посередника у взаємодії з дитиною, що забезпечує підвищення мотивації, створення емоційно безпечного середовища й зниження тривожності під час виконання артикуляційних вправ. Описано ефективність спеціально розроблених ігрових завдань, спрямованих на автоматизацію звуків, розвиток артикуляційної моторики, удосконалення фонематичного сприймання та диференціації звуків. Показано, що залучення ляльки до корекційного процесу сприяє активізації мовленнєвих реакцій дітей, підвищує якість відтворення артикуляційних позицій, покращує концентрацію уваги та формує позитивне ставлення до занять.

Ефективність використання логопедичної ляльки підтверджено результатами впровадження методичних рекомендацій у практику роботи логопедів: у дітей спостерігалось покращення точності артикуляції, зменшення кількості фонетичних помилок та підвищення рівня фонематичної компетентності. Обґрунтовано доцільність систематичного застосування ляльки як інтерактивного інструмента корекції, поєднаного з іншими видами діяльності, що стимулюють мовленнєву активність і підтримують стійку позитивну мотивацію до мовленнєвого розвитку.

Встановлено, що логопедична лялька є ефективним засобом інтеграції ігрових технологій у корекційний процес, сприяє розвитку мовленнєвих умінь, формуванню правильної звуковимови та підвищує результативність логопедичної роботи з дітьми, які мають комбіновані порушення мовлення.

Ключові слова: логопедична лялька; комбіновані порушення мовлення; звуковимовна; корекційна робота; артикуляційна моторика; фонематичне сприймання; ігрові технології, мовленнєва активність.

Hanna BESPALKO, Hanna TUROS, Natalia PIKANOVA

Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University

LOGOPEDIC DOLL AS A MEANS OF CORRECTING SOUND PRONUNCIATION IN CHILDREN WITH COMBINED SPEECH DISORDERS

The article reveals the concept of grammatically correct speech structure and features of the speech development of children with general underdevelopment of speech (GLD); characteristic manifestations of grammatical disorders in preschoolers with SEN and their influence on speech activity are described; the possibilities of using didactic games as an effective means of corrective work are determined.

A speech therapy doll is a specially designed play tool that combines the functions of a model of an articulation apparatus and an emotionally appealing character. The use of a speech therapy doll as a means of playful interaction creates optimal conditions for the practical assimilation of speech skills formed in the process of remedial education and in the family environment. The use of a doll in the structure of didactic games requires a thorough theoretical justification and systematic study, which emphasizes its relevance and significance for speech therapy practice with children who have combined speech disorders.

The development of didactic games revealed the effectiveness of specially selected game tasks aimed at consolidating certain grammatical skills, such as agreement, conjugation, and the formation of complex sentences. Games activate children's interest in learning, contribute to better learning of grammar.

The effectiveness of the use of didactic games was confirmed as a result of the implementation of methodical recommendations in speech therapy work. The results of the control test showed a significant increase in the high level of grammatical correctness of speech among preschoolers, which indicates the feasibility of using games as the main method of correction.

Recommendations on the use of didactic games include advice on their systematic introduction into the educational process. In particular, it is recommended to combine game tasks with other types of activities that stimulate speech activity, develop coherent speech and grammatical skills of children with SEN.

It was established that game tasks contribute to the development of linguistic skills and the integration of speech skills into the educational process, increasing the motivation and involvement of children in speech activities.

Keywords: general underdevelopment of speech (STD); grammatical competence; formation of grammatically correct speech structure; gamification; word formation; word changes; linguistic units; morpheme; didactic games; game technologies; correctional work.

Стаття надійшла до редакції / Received 04.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 08.12.2025

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У сучасних умовах значно зростає кількість дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями мовлення, коли у дитини спостерігається одночасне порушення кількох аспектів мовленнєвої діяльності. Традиційні методи корекції часто виявляються недостатньо ефективними для цієї групи дітей, оскільки вони потребують не лише технічного відпрацювання артикуляційних рухів, лексико-граматичної, просодичної сторони мовлення, а й створення сприятливого емоційного середовища, зниження рівня тривожності, підвищення мотивації та формування стійкої зацікавленості у виконанні вправ.

Однією з актуальних проблем логопедичної практики є пошук інноваційних, інтерактивних та водночас доступних засобів, які б забезпечували комплексний вплив на артикуляційну, фонетико-фонематичну й емоційно-мотиваційну сфери мовленнєвого розвитку дітей із комбінованими порушеннями. У наукових джерелах все частіше наголошується на необхідності використання ігрових технологій та функціональних дидактичних інструментів, однак питання ефективності застосування логопедичної ляльки як спеціально створеного корекційного засобу залишається недостатньо дослідженим.

Виникає потреба теоретично обґрунтувати та експериментально підтвердити можливості логопедичної ляльки у корекційній роботі з дітьми із комплексними мовленнєвими порушеннями, визначити її вплив на мотиваційну, емоційну та когнітивну складові корекційної роботи, а також окреслити методичні підходи до її ефективного використання в практиці логопеда.

Аналіз досліджень та публікацій

Дослідження проблематики комбінованих порушень розвитку у дітей дошкільного віку представлено в роботах низки українських науковців. Зокрема, М. Гуцол та Л. Трофименко вивчають питання корекції мовленнєвого розвитку дітей із різними порушеннями засобами ігрової діяльності. Значний внесок у розроблення інноваційних логопедичних технологій зроблено в працях Л. Калмикової та О. Тищенко, які акцентують увагу на сучасних методах стимуляції мовленнєвої активності. Питання використання арттерапевтичних методів та творчих технік у корекційній роботі з дітьми з порушеннями розвитку широко представлено у дослідженнях А. Кошель, О. Федоренко, Н. Гаврилової, які підкреслюють ефективність мистецьких підходів у формуванні мовленнєвих умінь [3;

4; 12]. Праці Л. Бегас присвячені використанню логопедичної ляльки під час ігрових занять з дітьми із розладами мовлення [1].

З погляду логопедичної діагностики мовлення дітей із комбінованими порушеннями розглядається як системно недорозвинене та зазвичай проявляється на середньому або тяжкому рівні. Наукові праці Є. Соботович, В. Тищенко та інших дослідників свідчать, що за умов інтелектуальних порушень чи затримки психічного розвитку відбувається дезорганізація загально-функціональних механізмів мовленнєвої діяльності. Це обумовлює виникнення первинних труднощів у становленні вербальних дій і мовленнєвих операцій, тісно пов'язаних із пізнавальними процесами [10]. Відтак, корекційна робота логопеда з розвитку мовлення у дошкільників з комбінованими порушеннями має передбачати обов'язкове включення завдань, спрямованих на стимуляцію та підтримку пізнавальних функцій.

Традиційно у логопедичній практиці використовуються різні способи демонстрації артикуляційних укладів – графічні схеми, фотографії, відеоматеріали. Однак для дошкільників зі зниженими пізнавальними можливостями ці засоби часто є надто абстрактними або складними для засвоєння.

У зв'язку з цим актуальним є використання наочно-дієвих, емоційно привабливих та мотиваційних засобів корекції, серед яких важливе місце займає логопедична лялька. Її конструкція дозволяє не лише зацікавити дитину, а й забезпечити індивідуальну демонстрацію артикуляційних рухів у динаміці.

На нашу думку, використання логопедичної ляльки як засобу ігрової взаємодії створює оптимальні умови для практичного засвоєння мовленнєвих умінь, сформованих у процесі корекційного навчання та в сімейному середовищі. Застосування ляльки у структурі дидактичних ігор потребує ґрунтового теоретичного обґрунтування та системного вивчення, що підкреслює її актуальність і значущість для логопедичної практики з дітьми, які мають комбіновані порушення мовлення.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування педагогічних можливостей логопедичної ляльки у корекції звуковимови у дітей з комбінованими порушеннями мовлення, а також розробка та апробація прийомів її використання для підвищення результативності корекційно-логопедичної роботи.

Виклад основного матеріалу

Упродовж останніх років спостерігається зростання кількості дітей із комбінованими порушеннями мовлення, зокрема зі складними дефектами звуковимови та порушеннями фонологічної складової мовлення. Такі розлади можуть охоплювати як первинні (основні), так і вторинні (супутні) компоненти, що формуються внаслідок різних патологій або аномалій розвитку центральної нервової системи та периферичних органів мовлення.

До основних типів комбінованих мовленнєвих порушень належать: поєднання фонетико-фонематичних і лексико-граматичних розладів; дизартрія у співіснуванні з іншими мовленнєвими відхиленнями; афазія та супутні мовленнєві порушення; заїкання у поєднанні з іншими видами мовленнєвих труднощів; складні комбіновані порушення мовлення у дітей із порушеннями слуху або зору. Для цієї категорії дітей характерне поєднання дефіцитів артикуляційної моторики, фонематичного сприймання, слухової уваги, мовленнєвої пам'яті та мовнорухового контролю. Зазначені відхилення зазвичай зумовлені недостатністю функціонування мовнорухового й мовнослухового аналізаторів, уповільненим розвитком нервово-психічних функцій та вторинними порушеннями, що формуються на тлі загального недорозвитку мовлення.

У дітей із комбінованими порушеннями мовлення нерідко виявляються різні форми органічних або функціональних уражень центральної нервової системи, які спричиняють недостатню іннервацію артикуляційного апарату (язика, губ, м'якого піднебіння), порушення м'язового тону (гіпо-, гіпертонус, дистонія), дизартричні розлади різного ступеня тяжкості, а також затримку формування довільної регуляції мовленнєвих рухів. Ці труднощі проявляються у змазаності звуковимови, нечіткості артикуляційних укладів, труднощах переключення між рухами, недостатній координованості дихання, голосу й артикуляції [9; 10].

Характерним є також супроводження мовленнєвих порушень зменшеним обсягом спонтанної вокалізації та лепету, слабкою реакцією на звукове оточення (особливо за наявності сенсорних порушень), труднощами наслідування рухових і звукових зразків, які можуть бути пов'язані з інтелектуальними чи емоційно-вольовими обмеженнями. Відсутність повноцінного раннього мовленнєвого досвіду призводить до пізнього або несформованого розвитку артикуляційних навичок.

Формування правильної звуковимови вимагає узгодженої роботи слухового, кінестетичного та моторного компонентів. У дітей цієї категорії часто спостерігається недостатня кінестетична чутливість,

труднощі у відчутті положення язика та губ, слабка зворотна аферентація, що унеможливорює самоконтроль за правильністю артикуляції та призводить до повернення до патологічних способів утворення звуків.

Окрім того, діти з комбінованими порушеннями мають низьку здатність до розрізнення близьких за акустичними характеристиками звуків та труднощі у впізнаванні їх у різних позиціях слова. Знижена увага до фоносемантичних контрастів та уповільнений слуховий аналіз ускладнюють формування фонологічної системи, спричиняють стійкі фонетико-фонологічні помилки, а також порушення словотворення та словозміни [11].

Фонологічні процеси формуються фрагментарно. У мовленні спостерігаються спрощення складової структури слова, пропуски приголосних, заміни та перестановки звуків, нечітке членування висловлювань на смислові частини. Ці особливості відображають недостатність формування фонематичного аналізу, синтезу та встановлення системних зв'язків між фонемами.

Для дітей із комбінованими порушеннями мовлення характерна взаємозалежність артикуляційних і фонологічних дефіцитів:

- неправильна артикуляція → нечітка акустичний образ → труднощі фонематичної диференціації;
- порушений фонематичний слух → нечутливість до відмінностей між звуками → закріплення неправильних артикуляційних укладів;
- обмежений словниковий запас → недостатня база для формування узагальнень у фонологічній системі [2].

Таким чином, порушення одного компонента посилює відхилення іншого, формуючи складну структуру мовленнєвого дефіциту та ускладнюючи корекційний процес.

За таких умов зростає потреба у впровадженні ефективних, доступних і мотиваційно значущих засобів логопедичної корекції, які б враховували вікові, когнітивні та емоційні особливості дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями мовлення. Традиційно логопеди використовують різноманітні дидактичні матеріали: картки зі схемами артикуляційних укладів, фотофіксацію положення язика, графічні моделі роботи артикуляційного апарату. Однак такі засоби нерідко є малоефективними для дітей зі зниженим рівнем наочно-образного та рухового контролю, низькою довільною увагою та недостатньою мотивацією до виконання артикуляційних вправ [13].

Схематичні зображення артикуляційних укладів вимагають від дитини достатньо високого рівня розвитку зорово-просторового

аналізу, що недоступно значній частині дошкільників із комбінованими порушеннями мовлення. Використання фотографій, на яких зафіксовано лише статичний момент виконання вправи, також не забезпечує розуміння дитиною послідовності рухів, динаміки переходу з одного положення до іншого, що є критично важливим під час постановки і автоматизації звуків.

Найбільш ефективним способом подолання вищезазначених труднощів є залучення ігрових та ігрово-театралізованих методів навчання, центральне місце серед яких посідає логопедична лялька. Гра є провідною діяльністю дошкільника, а лялька виступає не лише емоційним стимулом, а й потужним посередником у педагогічній взаємодії, що дозволяє перевести складні корекційні завдання у привабливий для дитини сюжет.

У практиці логопедичної корекції та дитячої психології давно використовуються різні види ляльок (ляльки-рукавички, тіньові ляльки, маріонетки) для розслаблення м'язового напруження, налагодження діалогу чи розвитку зв'язного мовлення. Однак ці типи ляльок не завжди забезпечують можливість моделювання артикуляційних рухів або демонстрації динаміки виконання артикуляційної вправи, що є важливою умовою формування правильної звуковимови в дітей з комбінованими порушеннями мовлення.

Саме тому особливої актуальності набуває використання спеціально створеної логопедичної ляльки, яка виконує не лише ігрову, а й корекційно-демонстраційну функцію.

Логопедична лялька – це спеціально розроблений ігровий засіб, який поєднує функції моделі артикуляційного апарату та емоційно-привабливого персонажа. За рекомендацією Ю. Рібцун, логопедична лялька має мати доступне для вимови ім'я. Зовнішній вигляд ляльки має бути привабливим, емоційним, з дружнім виразом обличчя. Ляльку виготовляють з безпечних матеріалів, що піддаються дезінфекції, достатньо великою (висота 30-50 см) для наглядної демонстрації групі дітей [8].

Тулуб ляльки конструйовано так, щоб її можна було посадити, поставити, нахилити, рухати кінцівками. Стопи виготовлені зі стійкого матеріалу, що дозволяє ляльці стояти без опори. На руках – п'ять пальців, що використовуються для демонстрації рухів, лічби, уточнення назв.

Наявність кількох комплектів одягу (з урахуванням пів року та статевих відмінностей) дає можливість включати у заняття лексичні теми, формувати навички самообслуговування та розширювати словник.

Конструкція логопедичної ляльки має обов'язково включати рухому артикуляційну систему. Будова ротової порожнини має бути анатомічно спрощена, але функціонально точна. Внутрішня частина рота ляльки оформлюється таким чином, щоб дитина могла чітко побачити взаємне розташування язика, зубів, губ.

Для дітей із комбінованими порушеннями мовлення особливо важливим є можливість візуально спостерігати артикуляційні рухи, оскільки абстрактні графічні схеми часто є недоступними або незрозумілими. Лялька дозволяє побачити артикуляційний уклад зблизька; співвіднести свій рух із рухом «язика» ляльки; перевірити правильність виконання; отримати миттєвий емоційний зворотний зв'язок.

Діти можуть підходити до ляльки, розглядати її рот, показувати їй свої спроби, а лялька «віддзеркалює» їхнє виконання. Такий формат сприяє усвідомленню, самоконтролю та формуванню моторних програм.

Керування логопедичною лялькою має бути плавним, без ривків, щоб дитина чітко бачила динаміку артикуляційного процесу. Воно може здійснюватись пальцями (рука логопеда вставляється в голову ляльки); нитками (система міні-маріонеток всередині голови); важелем (внутрішні стрижні, які дозволяють задати точну амплітуду руху).

Лялька може мати додаткові функції: можливість озвучування (динамік або голос логопеда); змінні артикуляційні модулі (наприклад, для різних груп звуків); кольорові маркери для виділення зон язика (кінчик, спинка, корінь). Яскравий зовнішній вигляд ляльки стимулює увагу, інтерес і бажання наслідувати і виконувати разом із дитиною артикуляційні, фонологоритмічні або дихальні вправи.

На відміну від статичних схем або фотографій, логопедична лялька дозволяє продемонструвати динаміку артикуляційного процесу, що є принципово важливим для дітей із труднощами переключення рухів та моторної координації. За допомогою ляльки педагог може показати рух язика у трьох площинах, зміну положення губ, відкривання та закривання рота у різних темпах, що робить процес навчання доступним і зрозумілим.

Поставлене корекційне завдання – відновлення та розвиток вимовної функції, формування правильних артикуляційних укладів, уточнення звуковимови, розвиток фонематичного сприймання та мовленнєвої пам'яті у дітей із порушеннями мовлення складного генезу – реалізується через активну участь ляльки у структурі занять.

Учитель-логопед проводить вправи індивідуально або в підгрупах, використовуючи конкретний ігровий образ – логопедичну ляльку, із супроводом віршованих звертань, міні-діалогів, загадок. Завдяки цьому діти легше утримують увагу, швидше включаються в роботу та повторюють завдання.

До переліку основних вправ, які виконуються разом із лялькою, належать:

- артикуляційна гімнастика з наслідуванням рухів «язичка» ляльки та логопеда, що особливо важливо для дітей із порушеннями праксису;
- вправи на закріплення вимови язових та губних звуків, формування цілеспрямованих рухів органів артикуляції;
- ігри на розвиток слухомовленнєвої пам'яті, де лялька загадує загадки, ставить запитання, пропонує повторити ритмічні структури;
- формування лексико-граматичних категорій, коли лялька демонструє предмети, частини тіла, одяг, виконує дії, а діти словесно їх позначають;
- робота над зв'язним мовленням, де лялька виступає героєм міні-сюжетів чи комунікативних ситуацій [5; 6; 7].

У роботі з дітьми із комбінованими порушеннями мовлення логопедична лялька виконує відразу кілька функцій: *мотиваційну* (дитина сприймає ляльку як ігрового партнера і з радістю вступає у взаємодію); *комунікативну* (лялька «говорить», «просить допомоги», «вчить разом із дитиною», що стимулює діалогічне мовлення); *корекційну* (рухливі елементи обличчя дозволяють моделювати артикуляційні уклади звуків); *регулятивну* (лялька допомагає організувати поведінку дитини, утримати увагу, долучитися до виконання вправ у визначеній послідовності); *емоційно-підтримувальну* (лялька створює атмосферу безпеки, знижує тривожність, полегшує подолання мовленнєвих бар'єрів).

Процес використання логопедичної ляльки у корекційно-розвивальних заняттях з дітьми із комбінованими порушеннями мовлення повинен бути поступовим і враховувати індивідуальний мовленнєвий рівень та можливості кожної дитини. Він може здійснюватися за такими етапами:

1. Підготовчий етап: Логопед знайомить дітей із лялькою, пояснює її роль у грі та корекційних вправах, стимулює перші комунікативні реакції та формує базові навички взаємодії. Завдання на цьому етапі мають бути простими та опиратися на знайомі мовленнєві ситуації, що дозволяє дітям відчувати себе впевнено.

2. Етап адаптації: Діти поступово освоюють нові мовленнєві завдання за допомогою ляльки, яка виступає посередником у взаємодії. Логопед підтримує зацікавленість дітей, надає підказки та допомогу, поступово збільшуючи їхню самостійність у виконанні завдань.

3. Етап активного залучення: На цьому етапі діти активно використовують ляльку у виконанні корекційних вправ, формують та закріплюють артикуляційні навички, фонематичне сприймання та мовленнєву активність. Важливо забезпечити участь усіх дітей, стимулювати комунікацію між ними та розвиток різних аспектів мовлення.

4. Контрольний етап: Наприкінці кожного циклу занять логопед аналізує досягнення дітей, відзначає успіхи, визначає проблемні моменти та за необхідності коригує програму використання ляльки для подальшого покращення мовленнєвих результатів.

Поетапний підхід дозволяє ефективно інтегрувати логопедичну ляльку в корекційний процес, створює позитивну мотивацію до занять і забезпечує поступове та систематичне покращення мовленнєвих умінь дітей із комбінованими порушеннями мовлення.

Ефективність використання логопедичної ляльки у роботі з дітьми із комбінованими порушеннями мовлення було доведено в ході експериментального дослідження. Застосування ляльки забезпечує:

1. Прискорення підготовки артикуляційного апарату до постановки та автоматизації звуків.

2. Формування правильного положення язика через чіткий зорово-динамічний образ.

3. Закріплення артикуляційного укладу в моторній і зоровій ланках.

4. Удосконалення лексико-граматичної складової, розширення словника, активізацію мовленнєвого спілкування.

5. Зниження емоційного напруження та тривоги, особливо у дітей із сенсомоторними або анатомічними порушеннями.

6. Розвиток пізнавальної активності і мотивації до навчання.

7. Можливість інтегрованого індивідуального та групового підходу.

8. Ефективне включення ляльки в сюжетно-рольові, дидактичні та комунікативні ігри, що важливо для дітей з порушеннями складної структури.

Використання логопедичної ляльки як функціональної іграшки в роботі з дітьми з комбінованими порушеннями розвитку мовлення є не просто черговим способом урізноманітнення занять чи створення позитивного емоційного фону. Це – якісно новий механізм взаємодії,

який забезпечує ефективне співробітництво логопеда та дитини, сприяє залученню ляльки до виконання завдань артикуляційної гімнастики, демонстрації звукових укладів, моделювання рухів органів артикуляційного апарату та відпрацювання мовленнєвих дій різного рівня складності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, використання логопедичної ляльки під час ігрових занять з дітьми із комбінованими порушеннями мовлення виявило ефективність спеціально розроблених ігрових завдань, спрямованих на формування правильної артикуляції, розвитку фонематичного сприймання та мовленнєвої активності. Лялька стимулює інтерес дітей до занять, створює емоційно безпечне середовище та знижує тривожність під час виконання артикуляційних вправ.

Ефективність застосування логопедичної ляльки підтвердилась у результаті впровадження методичних рекомендацій у практику логопедичної роботи. Результати спостережень і контрольних занять показали покращення точності артикуляції, зменшення кількості фонетичних помилок та підвищення рівня фонематичної компетентності у дітей.

Рекомендації щодо використання логопедичної ляльки передбачають її систематичне впровадження в корекційний процес у поєднанні з іншими видами діяльності, що стимулюють мовленнєву активність, сприяють розвитку артикуляційної моторики та формують позитивне ставлення дітей до занять.

Встановлено, що інтеграція логопедичної ляльки в ігрові технології корекційної роботи сприяє активізації мовленнєвих реакцій, підвищенню якості відтворення артикуляційних позицій, розвитку мовленнєвих умінь та мотивації дітей до мовленнєвої діяльності.

Література

1. Бегас Л. Використання логопедичної ляльки під час ігрових занять з дітьми із розладами мовлення. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2017. Т. 75, вип. І. С. 248-255.
2. Брушневська І. М., Рібцун Ю. В. Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності у дітей: діагностичний комплекс : навч метод посіб для роботи з дітьми із порушеннями мовлення. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 124 с.

3. Калмикова Л. О. Психолінгвістичні засади формування звуковимови у дітей із фонетико-фонематичними порушеннями. *Педагогічні науки*, 2015, № 68, С. 101-107.
4. Кошель А. П. Особливості організації логопедичної роботи з дітьми з комбінованими порушеннями мовленнєвого розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами*. 2022. № 20. С. 55-62.
5. Крутій В. Л. Гейміфікація в освітньому процесі закладу дошкільної освіти: теоретичні засади та практичні аспекти. *Педагогічні науки*. 2020. № 89. С. 56-62.
6. Луцан Н. І. Ігрова взаємодія як засіб корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2017. Вип. 23. С. 112-117.
7. Мельник І. В. Використання лялькотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку, які мають порушення мовленнєвого розвитку. *Актуальні проблеми корекційної освіти*. 2019. Вип. 14, т. 2. С. 123-130.
8. Рібцун Ю. В. Корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : навч.-метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2014. 238 с.
9. Савінова Н. В. Логопедичний супровід дітей із тяжкими порушеннями мовлення: комплексний підхід. *Педагогіка та психологія*. 2018. № 3. С. 70-77.
10. Соботович Є. Ф. Мовленнєвий розвиток дітей з комбінованими порушеннями: психолого-педагогічний аспект. *Дефектологія*. 2016. № 4. С. 5-12.
11. Шеремет М. К. Сучасні підходи до корекції мовленнєвих порушень у дітей з загальним недорозвиненням мовлення. *Корекційна педагогіка*. 2017. № 5. С. 14-19.
12. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам. Навч.-метод. посіб. К. : Літера ЛТД. 2006. 128 с.
13. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ : Програмно-методичний комплекс / За ред. Є. Ф. Соботович. Київ : Актуальна освіта, 2007. 120 с.

References

1. Begas, L. Use of a speech therapy doll during play activities with children with speech disorders Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space. 2017. Vol. 75, Issue I. P. 248-255.
2. Brushnevskaya, I. M., Ribtun, Yu. V. Communicative component of speech activity in children: diagnostic complex: educational and methodological manual for working with children with speech disorders .Zaporizhzhia: LLC LIPS LTD, 2020. 124 p.

3. Kalmykova, L. O. Psycholinguistic Principles of Sound Production Formation in Children with Phonetic-Phonemic Disorders. *Pedagogical Sciences* 2015, No. 68, pp. 101-107.
4. Koshel, A. P. Features of organizing speech therapy work with children with combined speech development disorders. *Education of Persons with Special Needs*. 2022. No. 20. P. 55-62.
5. Kruti, V. L. Gamification in the educational process of preschool institutions: theoretical foundations and practical aspects. *Pedagogical Sciences*. 2020. No. 89. P. 56-62.
6. Lutsan, N. I. Play interaction as a means of correcting speech disorders in preschool children. *Collection of Scientific Works of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University*. 2017. Issue 23. P. 112-117.
7. Melnyk, I. V. Use of puppet therapy in working with preschool children with speech development disorders. *Current Issues of Special Education*. 2019. Issue 14, Vol. 2. P. 123-130.
8. Ribtsun, Yu. V. Correctional-Developmental and Educational Work with Children with Phonetic-Phonemic Underdevelopment of Speech: A Teaching and Methodological Manual. Kyiv: Pedagogichna Dumka, 2014. 238 p.
9. Savinova, N. V. Speech therapy support for children with severe speech disorders: a comprehensive approach. *Pedagogy and Psychology*. 2018. No. 3. P. 70-77.
10. Sobotovych, Ye. F. Speech development of children with combined disorders: psycho-pedagogical aspect. *Defectology*. 2016. No. 4. P. 5-12.
11. Sheremet, M. K. Modern approaches to correcting speech disorders in children with general underdevelopment of speech. *Correctional Pedagogy*. 2017. No. 5. P. 14-19.
12. Tyshchenko, V. V., & Ribtsun, Yu. V. How to Teach a Child to Speak Correctly: From Birth to 5 Years: Advice for Parents. *Teaching and Methodological Manual*. Kyiv: Litera LTD, 2006. 128 p.
13. Trofimenko, L. I. Corrective training for speech development of middle preschool children with general speech underdevelopment: program-methodical complex / Ed. Ye. F. Sobotovih. Kyiv: Aktualna Education, 2007. 120 p.